

David Lynch és Kristine McKenna

Aminek álmodom

FORDÍTOTTA
BERTA ÁDÁM

David Lynch és Kristine McKenna

Aminek álmodom

ATHENAEUM

A fordítás alapjául szolgáló mű
David Lynch–Kristine McKenna: *Room to Dream*

Copyright © 2018 by David Lynch and Kristine McKenna

Originally published in the United States by Random House, an imprint
and division of Penguin Random House LLC, New York.

Hungarian translation © Berta Ádám, 2018

Minden jog fenntartva.

Kiadta az Athenaeum Kiadó, az 1795-ben alapított
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők
Egyesülésének tagja.
1086 Budapest, Dankó u. 4–8.
Tel.: 1-235-5030
www.athenaeum.hu
www.facebook.com/athenaeumkiado
athenaeum@lira.hu

ISBN 978 963 293 813 4

Felelős kiadó: Szabó Tibor Benjámín
Felelős szerkesztő: Peiker Éva
Szerkesztette: Filippov Gábor
Műszaki vezető: Drótos Szilvia
Borító: David Lynch
Nyomdai előkészítés: Tóth Viktor

Készült a Szekszárdi Nyomda Kft.-ben, 2018-ban
Felelős vezető: Vadász Katalin igazgató

Tudjátok, hogy Bushnell Keeler mennyire fontos figura volt az életemben? És hogy mindannyiunk életében vannak ilyen fontos figurák? Az én életemben ilyen még Stuart Cornfeld. Egyik nap hazaértem, Mary Fisk pedig azt mondta: „Hívott egy Stuart Cornfeld nevű ember.” Valamit éreztem ebben a névben, úgy-hogy csak járkáltam fel-alá a házban, és azt mondogattam: „Stuart Cornfeld hívott, Stuart Cornfeld hívott.” Azután megint telefonált, és amikor felvettem, úgy szólt bele, hogy „Te egy kibaszott zseni vagy!”, ettől pedig jó érzés fogott el. Azt mondta, meghív ebédelni, így aztán elmentünk a Nibblersbe, ő pedig segíteni akart, hogy be tudjuk indítani be a *Ronnie Rocket*ot. Stuartnak nagyszerű humora és jó energiája volt – ő egyszerűen csak halad előre, nekem meg tetszett ez.

Stuart előtt megismerkedtem egy Marty Michelson nevű fickóval, aki egy ideig próbált segíteni nekem. Tetszett neki a *Radírfej*, és azt hiszem, mondhatjuk, hogy rövid ideig ő volt az ügynököm, de semmi nem sült ki belőle. Volt egy találkozásom az egyik stúdióban is a *Ronnie Rocket* miatt, a *Retkes verdák rémei* című vígjáték producerével. Azt mondta: „Oké, nagymenő, na, mit tartogatsz?” Mondtam, hogy „Van egy filmem, az a címe, hogy *Ronnie Rocket*” – erre megkérdezte: „Miről szól?” Én meg azt mondtam: „Egy száztíz centi magas emberről vörös pompadourfrizurával, aki hatvanhertzes váltóárammal működik.” Azt mondta: „Tűnés ki az irodámból!”

A *Ronnie Rocket* nem jött össze, úgyhogy nem tűnt elrugaszkodott dolognak fontolóra venni, hogy most olyasmit rendezzek, amit másvalaki írt. Nős voltam, nem volt munkám, pajtaépítő

üzemmódban voltam, apró alkalmi munkákat csináltam, és ha volt egy kis pénzem, akkor esetleg festettem egy kicsit. Nem igazán érdekelt a pénz, és Mary tartott el. Ő nagyon jó irodavezető volt, ha akart, egy pillanat alatt képes volt állást kapni. Teljesen úgy festett, mint egy titkársági vezető, és nagyszerű volt a munkájában, minden reggel tipp-topp módon nézett ki, ahogy elindult a többi főnök közé, én meg otthon ültem, mint valami hobó. Nem emlékszem, mivel töltöttem az időt egész nap, valószínűleg csak a *Ronnie Rocketon* gondokoztam. Végül az anyósom azt mondta Marynek: „Semmi nem fog történni a *Ronnie Rockettal*, pedig jobban tennétek, ha iparkodnátok kicsit! David talán rendezhetne valamit, amit másvalaki írt.”

Magam is azon tűnődtem, hogy ezt talán megtehetném, úgyhogy felhívtam Stuartot, és megkérdeztem: „Stuart, tudsz valami filmet, amit megrendezhetnék?” Azt mondta: „Négy filmről tudok, amit megrendezhetnél, David – találkozzunk a Nibblersben.” Így aztán elmentem a Nibblersbe, és amint beültünk a boksza, azt mondtam: „Oké, Stuart, ki veled!” Azt mondta: „Az elsőnek *Az elefántember* a címe” – és ekkor mintha hidrogénbomba robbant volna az agyamban. „Ez lesz az!” – mondtam. Mintha valahonnan réges-régről már tudtam volna erről. Tökéletesen biztos voltam benne, hogy ez lesz az, és meg sem hallgattam, mi a másik három, azok már nem is érdekelték. „Van forgatókönyv” – mondta Stuart, én meg azt feleltem: „El akarom olvasni.”

Jonathan Sanger vette meg a forgatókönyvet, aki onnan ismerte Stuartot, hogy egy időben mindketten Mel Brooks-nak dolgoztak. Mel éppen azon ügyködött, hogy beindítsa a saját cégét, a Brooksfilmst, Stuart meg valahogy rávette Mel feleségét, Anne Bancroftot, hogy olvassa el a forgatókönyvet, Anne pedig szerencsére imádta, és szólt Melnek, hogy ő is olvassa el. Mel elolvassa, imádja, és azt mondja: „Ez lesz a Brooksfilm első filmje.” Így aztán összehívott mindenkit, és mindenkire egyenként rábökött, mondván: „Benne leszel.” Aztán azt kérdezte: „Ki ez a David Lynch?” Azt mondták: „Ő csinálta a *Radírfej* című filmet”, Mel pedig azt felelte: „Meg akarom nézni.” Felhívtak, és közölték: „Mel meg akarja nézni a *Radírfejet*, mielőtt ezt megcsinálod”, én meg

azt mondtam: „De jó, hogy az ismerősötök vagyok!” Úgy éreztem, hogy nahát, akkor ez lesz az. Azt mondták: „Ma délután megnézi, te meg gyere oda, és akkor a film után találkozol vele.” Szóval ott ülök a vetítőterem előszobájában, aztán a film után kicsapódik az ajtó, Mel pedig rohanást jön felém, megölel, és azt mondja: „Hát te nem vagy normális, imádlak!” Nagyszerű volt.

Chris és Eric írt egy jó forgatókönyvet, amely elkapta az Elefántember lényegét, de nem volt benne izgalom, és Mel, aki minden hájjal megkent fickó, azt mondta: „Újra kell írni.” És Chris meg Eric mellett én is író lehettem. Előtte újságot hordtam meg ilyenek, heti ötven dollárt kerestem, és most automatikusan heti kétszázra ugrott a fizetésem, ráadásul írnom kellett érte, ami a legjobb móka! Az anyósom boldog, ez már fenékgig tejfel – megcsináltam a szerencsémet, baszki! Egy irodában dolgoztunk a Fox telephelyén, a cateringből kaptunk ebédet, láthatólag egy csapásra bekerültem a moziiparba.

Mel eléggé alaposan beszállt az újraírásba. Én kedvelem az elvontabb doogokat, de most feszültséget kellett vinni a forgatókönyvbe; nem tudom, ki jött elő az ötletekkel, de megszületett az éjszakai portás alakja, meg a bár, benne a kurvákkal, úgyhogy megjelent egy erő az Elefántemberrel szemben. Egyikünk se tudott gépelni, úgyhogy vagy Chris, vagy Eric kézzel felírta, amit kiagyaltunk, aki pedig nem írt, az zsonglőrködött. Apró babzsákjaik voltak, azzal zsonglőrködtek, és én is akkor tanultam meg zsonglőrködni.

Addig még nem sok helyre utaztam repülővel életemben, most viszont már indulunk is Londonba Jonathannel, és útközben meg kell állnunk New Yorkban, hogy találkozzunk egy operatőrrel, aki épp ott forgatta a *Portyánt*, Billy Friedkin filmjét, mert ez az operatőr fogja fényképezni *Az elefántembert*. Úgyhogy odaérünk, és meglátogatjuk Jonathan egyik gazdag hölgyismerősét, aki egy tévéhíradós műsorvezetőhöz ment hozzá, akivel a Central Park Westen laknak. Odaérünk az épülethez, ahol ott egy ajtónálló, és gyönyörű, régi, faburkolatú lifttel lehet felmenni, és amikor megáll a lift, akkor nem előtérbe jut az ember, hanem közvetlenül be abba a hatalmas lakásba. Komornyik

fogad bennünket, keresztülvezet egy sor szobán, a falak mélyzöld, barna és lila hasított bőrrrel vannak behúzva. Beérünk az elülső szobába, amelynek óriási ablaka a Central Parkra néz, a komornyik pedig behozza az előételeket meg a bort, iszunk, és beszélgetünk. Ez volt az első eset, hogy ilyenfajta jómódban volt részem. Közben Billy Friedkin a Central Parkban forgatja a *Portyánt*, azzal az operatőrrel, akivel a terv szerint meg fogunk ismerkedni; úgy volt, hogy le kell mennünk oda. De nem akartam odamenni, mivel soha nem akarok bemenni mások forgatására. Úgyhogy Jonathan odament, én pedig várakoztam a Central Parkban, amely bűzlött a vizelettől. Koromsötét ösvények, húgy, rossz energia mindenfelől, utálatos hely volt. New Yorkban összeszarom magam az ijedségtől, tudjátok? Szóval ki vagyok borulva. Azt hiszem, találkoztunk az operatőrrel, aki jó fazon volt, de nem kötelezte el magát semmire; aztán másnap felültünk a Concorde-ra.

Három óra húsz perccel később Londonban is vagyunk. Oda-kint még le se ment a nap, mert nyár volt, úgyhogy mászkáltunk egy darabig, aztán amikor visszaértünk a szállodába, ott volt Stuart. Ücsörögtünk, és beszélgettünk Stuarttal, amikor azt mondta: „Mel is át fog jönni, mert nem tudja, David rá tud-e érezni a film érzelmi mélységeire.” „Micsoda? – kérdeztem. – Én már itt se vagyok” – mondtam, és felpattantam. Felmentem a szobába, és nem tudtam aludni, nagyon belázasodtam, és iszonyatosan izzadtam egész éjjel. Kimondottan borzalmas volt. Reggel lezuhanyoztam, felöltöztem, és meditáltam, aztán lementem az előcsarnokba, miközben az járt fejemben, ha valaki nem kér elnézést, és nem hozzák rendbe a dolgot, akkor hazamegyek. Odalent aztán kinyílik a liftajtó, Stuart áll ott, és azt mondja: „Nagyon sajnálom, David. Mel száz százalékgig megbízik benned.” Nem tudom, Stuart miért mondta, amit előző nap mondott, de ilyen volt elkészíteni azt a filmet. Emberpróbáló dolog volt.

Nagyon bírtam volna, ha Jack Nance játssza az Elefántembert, de hamar kiderült, hogy ez nem fog menni. És éppen úgy, ahogy Dennis Hopper *volt* Frank Booth, John Hurt *volt* az Elefántem-

ber. Úgy kellett lennie, hogy ő játssza azt a szerepet, egyáltalán nem is emlékszem egyetlen másik színészre sem, aki szóba került volna erre a szerepre.

Úgy volt, hogy én fogom megcsinálni az Elefántember-sminket, de miután megérkeztem Londonba, egy csomó furcsa dolog történt. A Wembley-ben levő háznak, ahol laktunk, volt egy garázsa, ahol a sminken dolgoztam; használtam glicerint, hirtőport, latexet és egyéb anyagokat. Egy igazi kis brit házban laktunk, amely tele volt kacattal, és egyik nap, amikor átmentem az ebédlőszobán, hirtelen déjã vum támadt. A déjã vu rendszerint olyasmi érzés, hogy „Jaj, ez már megtörtént ezelőtt” – de most, ahogy beléptem a déjã vu-be, csúszóssá vált, és a jövőbe vezetett! Láttam, és azt mondtam magamban: „Az Elefántember-smink kudarcot fog vallani.” Mert láttam. Láttam a jövőt. Az ember átmehet a jövőbe. Nem könnyű, és amikor éppen akarja az ember, akkor nem is sikerül, de egyébként megeshet. Addigra már jócskán előrehaladtam a sminkkel, de amikor egy darabját rátettem John Hurtre, nem tudott mozogni, és azt mondta: „Merész erőfeszítés, David.”

Amikor Kennedyt meggyilkolták, az ország négy napon át sötétségbe borult; nos, akkor az én négy napnyi sötétségem vette kezdetét. Amikor ébren voltam, nem tudtam elviselni, hogy ébren vagyok, amikor meg aludtam, folyamatosan jöttek a rémálmodok. Gondoltam, jobb lenne megölni magamat, mert alig tudom elviselni, hogy a testemben vagyok. Valami olyan erő volt, hogy azt gondoltam: hogyan viselheti el bárki is, hogy benne van a testben ilyen kínok között? Megtalálták Chris Tuckert, aki abban lelte örömét, hogy mindenféle rosszakat mondjon rólam, és azt híresztelte, hogy csak egy vicc vagyok, és majd ő fogja megmenteni a helyzetet. Borzalmas volt, egy kibaszott rakás csőd voltam. Mel azt mondta: „Odarepülök, találkozni akarok Daviddal”, és négy nap várakozás után meg is érkezett. Bementem, Mel rám mosolygott, és azt mondta: „David, neked az a feladatod, hogy megrendezd a filmet. Ezt nem kellett volna a nyakadba vened – ez túl sok meló –, hála istennek, itt van Chris Tucker” – és ezzel minden rendbe jött.

Abban az időben Londonban voltak olyan utcák, amelyeken, ha végigsétált az ember, megesküdött volna, hogy az 1800-as években jár. Az emberek az utcákon, az arcuk, a ruházatuk, az atmoszféra – olyan volt, mintha Sherlock Holmes bármelyik pillanatban kiléphetett volna az egyik ajtón, vagy egy lovas kocsi fordulhatott volna be a sarkon, vagy Hasfelmetsző Jack bukkanhatott volna fel valahonnan. Hihetetlen volt. Két évvel azután, hogy befejeztük a filmet, Freddie Francis, a nagyszerű operatőr felhívott, és azt mondta, hogy szinte az összes helyszín, amit használtunk, eltűnt. Londonon felújítási hullám söpört végig, közvetlenül azután, hogy elkészültünk.

Nagyszerű szereplőgárdánk volt ahhoz a filmhez. Eredetileg úgy volt, hogy Alan Bates fogja játszani Frederick Trevest, de valami miatt ez nem jött össze, és végül Mel határozott úgy, hogy Anthony Hopkins-t válasszuk. John Gielgud pedig az egyik legelegánsabb férfiú volt, akivel valaha találkoztam. Cigarettázott, de soha nem esett hamu a ruhájára, egyetlenegyszer sem. A füst is elszállt mellőle! Ovális cigarettákat szívott, külön neki készítették egy londoni üzletben.

A Sons and Lovers* volt az egyik film, amely nagyon megtetszett: valahogy elkapta *Az elefántember* hangulatát. Fekete-fehér film, nekem meg tetszett benne Dean Stockwell és Dame** Wendy Hiller; úgy volt, hogy utóbbi fogja alakítani Mrs. Mothersheadet. Így hát belépek a helyiségbe, és ott van Dame Wendy Hiller, rám néz, elkapja a nyakamat, apró nő, megindul velem a szobán keresztül, szorítja a nyakam, és azt mondta: „Nem ismerem magát. Figyelni fogom magát!” Már nem él, Isten nyugosztalja, de imádtam, és Freddie Jonest is imádom. Ő egyszerűen az én emberem. Vannak olyan emberek, akikből valami óriási jó érzés árad feléd, és Freddie is közéjük tartozik. Nagyon vicces, imádkok a környezetében lenni. Úgy volt, hogy Freddie Jones alakítja

* *Fiúk és szeretők*. 1960-ban készült angol filmdráma, Magyarországon nem került forgalomba (a szerk.).

** Az V. György király által 1917-ben alapított Brit Birodalom Rendjének legmagasabb rangú női kitüntettjeit illető megszólítás, a Sir női megfelelője. Wendy Hiller (1912–2003) brit színésznő 1975-ben kapta meg a címet (a szerk.).

majd azt a szerepet az *INLAND EMPIRE*-ban, amelyet végül Harry Dean Stanton játszott, de Freddie elindult otthonról, hogy Los Angelesbe jöjjön, és épp a reptéren járt, amikor összeesett. Én meg kapok egy telefont, hogy Freddie nem tud jönni, mert orvoshoz kellett vinni. Nem tudom, mi történt, de Freddie nagyon szívós, úgyhogy azóta is minden rendben van vele.

Amíg Londonban voltunk, Mary teherbe esett, mint kiderült, ikrekkel. A *Ronnie Rocket*ben van két szereplő, Bob és Dan, úgyhogy ikerfiúkat akartam, hogy Bobnak és Dannek nevezhessem őket, és fényesre vikszolt, kerek, fekete cipőjük legyen meg lenyalt frizurájuk. Csinos kis fickók. Eléggé be voltam pörögve erre, aztán egyik este hazajövök, Mary vérzett, és valami miatt, ki tudja, miért, Wembley-ből Wimbledonba mentünk, ami elég messze van, valami katolikus kórházba. Nem is tudom, mennyi időbe telt, mire odaértünk, de fent voltam egészen hajnalig, aztán nagyon korán kellett kelnem, hogy dolgozni menjek. Aznap reggel bemegyek, és odajön egy nő, aki azt mondja: „Anthony Hopkins akarja látni.” Úgyhogy bemegyek a szobájába, amely egy hosszú folyosó végén van, sápadt vagyok, alig aludtam, ő pedig nekem ront, és többek között azt mondja, hogy nincs jogom hozzá, hogy én rendezzem ezt a filmet. Azt feleltem: „Tony, sajnálom, hogy így érzed, de én vagyok ennek a filmnek a rendezője, és továbbra is én fogom rendezni” – azzal kijöttem tőle. Különös módon Tony Hopkinsnak igaza volt – nem volt jogom hozzá, hogy én rendezem *Az elefántember*. A montanai Missoulából származom, ez pedig egy viktoriánus filmdráma, benne óriási sztárokkal, miközben én mindössze egyetlen aprócska filmet csináltam, amelyet tízen mentek el megnézni – szóval az egész örület volt. De mégis ott voltam. Az a film volt a tűzkeresztség. Hihetetlen, hogy mik mentek ott.

Van egy jelenet, közel a film elejéhez, amikor dr. Treves elküld valakit az Elefántemberért, hogy jöjjön be a kórházba, úgyhogy bejön az Elefántember a konflissal. Mindenféle emberek vannak a kórház előcsarnokában, két nő veszekszik, egymás ruháját rángatják, egy csomó minden történik egyszerre, és Mrs. Mothershead ül a recepció pultnál. Még sosem látta az Elefánt-

embert, ránéz, az Elefántember ott áll köpenyben, kapucniban, és mindenki őt nézi az előcsarnokban, mert szaga van, de Mrs. Mothershead nem törődik a szaggal. És ekkor kell megérkeznie dr. Trevesnek. Szóval próbálunk, és Anthony Hopkins szinte futva jön lefelé, aztán odarohan az Elefántemberhez, és vilámgyorsan megragadja, mire azt mondom: „Várj egy percet.” Félrevonom Tonyt, és azt mondom neki: „Túl gyorsan jössz le.” Mire ő, nagyon hangosan, hogy mindenki hallja, azt feleli: „Azt mondd, hogy mit akarsz!” Én meg hirtelen úgy begurulok, ahogy addig még csak egyszer-kétszer fordult elő velem életemben. El se hiszed, baszki, mennyire elfutott a méreg – még utánozni se tudom, hogy üvöltöttem, mert teljesen berekednék tőle. Üvöltöttem neki valamit, aztán üvöltve mondtam el azt is, hogy mit akarok, mit csináljon, mire Wendy Hiller Tonyhoz fordul, és hal-kan azt mondja: „Én a helyedben csinálnám, amit mond.” Így aztán meg is csinálta. Aztán ebédnél odahívta Melt, és azt mondta: „Rúgják ki ezt a kibaszott fickót”, de Mel lebeszélte erről. Tony tökéletesen alakít a filmben, abszolút nagyszerű, de a forgatás legnagyobb részében kelleetlenül viselkedett. De ez is olyan, mint korábban az a négy sötét napom. Amikor benned van, simán kijön, az ember meg nemigen tud tenni ellene. Tony egyszerűen csak az életre volt dühös.

Kórházat kerestünk, úgyszólván bementünk az Eastern Hospitalbe, egy elhagyott londoni kórházba; mindent egyszerűen otthagytak benne, nem is lehetett volna jobb ennél. Minden tele volt galambszarral, az ablakok be voltak törve, de csak fel kellett takarítani, és kész. Az ágyak még bent voltak a kórtermekben, gyönyörű kis kályhák meg gázlámpák voltak – addigra már bevezették az áramot, de azért meghagytak rajtuk mindent a gázüzemhez. Szóval ott állok a folyosón, nézek befelé a kórterembe, mire megcsap egy fuvallat, és abban a pillanatban már tudom is, milyen a viktoriánus Angliában élni. Egyszerűen *tudtam*. A pillanat törtrésze volt. Többé senki nem vehette el tőlem – egyszerűen tisztában voltam mindennel, baszki. Bárki rá tud hangoztatni valamire, és onnantól kezdve tudja, az se számít, hogy eredetileg honnan származik az az ember.